

ПОСАВЦИ У ОДБРАНИ УЖИЦА

Батаљон Посавског партизанског одреда, у коме сам се и ја налазио, сместио се у згради ужичке Гимназије. Најзад имамо неколико дана одмора, Следовало је купање и промена рубља. Добили омо муниције и нешто оружја из партизаноке фабрике у Ужицу. Подељено нам је и нешто топлијег рубља и нових чарапа. Били омо се одвикли од градског живота и све нам је изгледало чудно. У Ужицу сам срео доста познаника који су били у другим партизанским одредима.

Никако да сазнам шта је с мојима. У „Борби“ излазе вести о великим зверствима немачке казнене експедиције у Мачви, Посавини и Тамнави.

Четници Драже Михаиловића, упркос издаји и мучким нападима, опет наводно преговарају с партизанима. Тих дана у Ужипе је долазио неки четнички војвода ради преговора. Ми нисмо знали да су неки преговори већ завршени, али смо некако осећали да нема великих изгледа за заједничку борбу против окупатора. И народ је све више увиђао да се четници боре против партизана, а не против Немаца.

У Ужицу је сасвим други живот од онога у градовима које још држи окупатор. Некако се слободније дише. Нема неке велике забринутости. Има доста партизана из разних одреда, и човек има утисак да сваки чае неке јединице напуштају град, а друге долазе.

Једног дана укрцали смо се у партизански воз. Мали „ћира“ делује некако поносно. Саобраћа, кажу, од Кремана до близу Краљева. Ми још не знамо у ком правцу ће нас „ћира“ одвести. Коначно, кренули омо према Кремнима. Идемо опет на Дрину код Вишеграда. Добили смо задатак да најуримо усташе.

Дошли смо у Кремна. Воз даље не иде. Одатле треба да наставимо пешице. Овде су брда много већа од оних које смо до тада прешли. Куће су веома ретке и нема плодних мачванских и по'савских њива.

СместиЈШ смо се у Мокрој Гори. Ујутру треба да се још више прибЈШжимо Вишетраду. Изгледа да ћемо ми бити први партизани из Србије који су прешли Босну. За многе наше другове то је имало неко посебно значење. Интересује нас како ће нас

народ у Босни прихватити, да ли тамо има ченика, а неки се шале и питају да ли ће нам усташе тражити пасош када будемо улазили у Павелићеву Независну Државу Хрватску. . . Овота пута није нам успело да пређемо границу вештачки створене државе. Повучени смо у Кремна, а одатле опет возом за Ужице.

Већ је крај новембра. Ужице сад изгледа мало друкчије не-
X) када смо били пре десетину дана. Сазнали смо да је у фабрици оружја избила нека експлозија и да је изгинуло доста радника и грађана. У граду се осећа велика ужубаност. Новине пишу да Немци надиру према Ужицу од Ваљева и од Љубовије. На лицима људи забринутост. Сви се питамо да ли ћемо успети да одбранимо Ужичку републику.

Опет смо у згради ужичке Гимназије. Одморили смо се и пресвукли. После нас пребацују на периферију града и очекујемо распоред на нови положај.

Добро сам запамтио 26. новембар. Били смо пријатно изненађени. Одједном је у собу у којој смо се одмарали ушао бивши командант Посавског партизанског одреда и с њим још неколико руководиоца. Испред целе групе ишао је човек средњег раста и поздравио нас је једноставно: „Здраво, другови!" Рекао је одмах да је он наш врховни командант и потом нас питао како смо, како се осећамо и да ли нам је нешто потребно.

Био је то друг Тито.

Кад је ова група отишла, међу борцима је настао жив разшвор. Један борац питао је комесара да ли је то онај који се на наредбама потписује као Тито. Комесар је одговорио да јесте, а онај борац је тада искрено рекао да је он све до тада мислио да је то нека скраћеница. Неки борци су у разговору рекли да би боље било да је друг Тито свој долазак унапред најавио па би борци имали много да га питају. Комесар је одговорио да ће за то бити прилика у будуће.

По нас су дошли камиони. Не знамо куда ћемо. Неки у шали веле како ћемо заборавити на пешачење, јер нас свуда пребацују камионима и возовима... Кренули смо према Ваљеву. На камионима песма,

За нама је остао Каран. Престали смо с песмом. Фарови на камионима су се угасили. Значи да смо близу непријатеља. Одједном су наши камиони стали. Угледали смо упаљена светла немачке моторизације на о*кукама. Спустили су се низ Црнокошу.

Наши камиони су окренули натраг.

Дошли смо до Трешњице. Могло је бити око осам сати увече. Заузимамо положаје око пута који од раскрснице води према Карану. Један део другова остаје на путу. Они са неким мештанима прекопавају пут и постављају нагазне миве.

Те ноћи од 10 до 12 часова одређен сам на стражу близу пута где су постављене миве. Са мном на стражи била су још дво-

јица другова. Непријатељска моторизација више се не чује. Немци не воле да путују по мраку. Само с времена на време блесну однекуд њихови рефлектори. . . Из Ужица долази неко моторно возило са угашеним фаровима. Ми се у чуду питамо ко то може да буде. Пред нас стаје један путнички аутомобил и из њега излази група партизана. Онај што иде испред осталих батеријском лампом осветљава моје лице и каже ми: „Здраво, друже Јеличићу!"

Познао сам глас команданта нашег одреда Пере Шпанца — тако смо онда звали Кочу Поповића.

— Да нисте благовремено зауставили кола, могли сте отићи у ваздух, јер смо ту укопали мине... — кажем им.

— Знамо ми то — одговори друг Пера.

Ми смо остали на стражи, а ови другови су отишли на брдо изнад нас да обиђу положаје.

У 12 сати је дошла смена. Враћам се на положај и опет размишљам шта ли је с мојима, да ли су живи. Моји другови у Београду сада су у школи, а ја овде ратујем. Стићи ћу ја њих, само док се рат заврши.

Почиње ситна јесења киша. Меша се и снег. Ватра не сме да се ложи, немамо где да се огрејемо, а хладноћа стеже. Једва чекамо да сване, па макар и борба одмах почела. У борби се увек угрејемо.

Чим је свануло зачула се моторизација. Значи да Немци крећу према Ужицу. Притајена даха, скоро да не дишемо, очекујемо развој догађаја. Најпре се појављују немачки мотоциклисти. Бројимо их. Дванаест немачких мотоциклиста. Видимо их са брда као на длану. Долазе до раскрснице где се одвајају путеви за Ужице и Пожегу. Нико не сме да пуца без наређења. Стигли су до места где смо закопали мине. Застају, силазе с мотора, претражују двогледима шуму у којој се ми налазимо и онда се сви враћају према Карану.

Опет настаје тишина. Траје тако свега око пола часа. Онда се зачу моторизација. Најпре мотоцикли, па затим камиони појављују се из окуке. Међу камионима има и тенкова. Долазе до места где смо прокопали пут. Пала је команда да се пуца. Изгледа да смо изненадили Немце. Нису нас овде очекивали. Наши другови са положаја изнад раскрснице путева бију по челу колоне, а ми остали тучемо средину и зачеље колоне. Тенкови окрећу топове и митраљеобе цеви према нашим положајима. Настаје ураганска ватра. Од митраљеза се ништа не чује.

... Већ два сата паљба не јењава. Немци не могу да макну. Одједном се изнад наших глава појављују штукe. Пикирају на наше положаје, бацају бомбе и митраљирају нас. Ми заузимамо скровитије положаје у шуми и највише пазимо да се Немци не врате својим камионима. Неке њихове камионе смо паљбом загасили.

Наједанпут је почело да пуца иза наших леђа. Две наше чете одлазе у сусрет непријатељу који се појавио у нашој позадини. Курири обавештавају команданта да споредним путем наступа немачка коњица. Сада омо између две ватре. Немци на путу осећају да је наш отпор ослабио. У заседи нас је мање него што је било на почетку.

Поново наилазе авиони. Митраљеви из авиона не дају нам не тлаву да дигнемо. Сва је срећа што је наш положај добар и природно камуфлиран и још немамо губитака.

Немци су са коњицом продрли према Ужицу. Ми смо опкољени. Од правца Кадињаче чује се страховита топовска и митраљеека палба... Већ ое спушта мрак. Дан нам је брзо прошао, а ништа нисмо јели. Нико на то и не мисли. Борба почиње да јењава. Немци се враћају према Карану, али изгледа да је Ужице већ пало.

Прикупљамо се на једној коси изнад нашег положаја. Немамо ни мртвих ни рањених.

Покрет!

Неки говоре да се враћамо у Посавину и Тамнаву. Биле су то само пуете жеље. Десно од нас остаје Јелова гора. Иопод Кадињаче смо прешли пут који води од Ужица за Бајину Башту. Преко Поникава упадамо у страшну маглу. Не види се ни пет метара испред оебе. Затим опет прелазимо неки пут, па пругу. Овуда смо „ћиром“ прошли пре неколико дана.

Ноћ после велике борбе је остала за нама. Добар део идућег дана је прошао. Ево нас на обронцима Златибора. Осећамо глад. Већ други дан ништа нисмо јели. Још тежи је умор. Очи се саме оклапају. Ја идем и спавам на смену с једним другом. Он ме држи под руку и ја лепо склопим очи, корачам и спавам'. После он спава, а ја га држим под руку. У једном моменту видимо да нам је колона измакла читавих педесет метара, а нае двојица скренули смо у јарак пун воде. Хладна вода допире до мозга. Нагло нестаје поспаности. Никад нисам мислио да се оваки напори могу да издрже. Али човек све може кад дође у такву ситуацију.

Ноћ је прилично одмакла. Стигли смо у село Шљивовицу. Сместили смо се у школи. Нико не пита за јело. Само да се мало одморимо...

Миливоје М. ЈЕЛИЧИЋ